

■ УДК 783.2:271.2]:27-283.3

В. В. Воскобойнікова, викладач, аспірант, Харківська державна академія культури, м. Харків

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ХРИСТІЯНСЬКОЇ СИМВОЛІКИ В ЛІТУРГІЧНИХ ЖАНРАХ ПРАВОСЛАВНОЇ МУЗИКИ

Розглянуто символіку християнського віровчення та його втілення в літургичних жанрах православної музики. Розкрито основні поняття догматичного богослов'я, а також сакральний зміст богослужбових дій та піснеспівів. Здійснено спробу структурувати модель добового кола богослужінь з одночасним визначенням його кульмінаційних вершин, принципів розвитку та смислового навантаження кожної частини. Виокремлено особливу роль літургичних піснеспівів як символу духовного ренесансу особистості й переходу від старозавітного світосприйняття до Божественного просвітлення Нового Заповіту.

Ключові слова: символ, добове коло богослужінь, літургичні жанри, богослужбові піснеспіви.

В. В. Воскобойникова, преподаватель, аспирант, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ХРИСТИАНСКОЙ СИМВОЛИКИ В ЛИТУРГИЧЕСКИХ ЖАНРАХ ПРАВОСЛАВНОЙ МУЗЫКИ

Рассматриваются символика христианского вероучения и его воплощение в литургических жанрах православной музыки. Раскрываются основные понятия догматического богословия, а также сакральные смысл богослужебных действий и песнопений. Осуществляется попытка структурировать модель суточного круга богослужений с одновременным определением его кульминационных вершин, принципов развития и смысловой нагрузки каждого элемента. Выделяется особая роль литургических песнопений как символа духовного ренессанса человека и перехода от ветхозаветного мироощущения к Божественному просветлению Нового Завета.

Ключевые слова: символ, суточный круг богослужений, литургические жанры, богослужебные песнопения.

V. V. Voskoboinikova, lecturer, postgraduate student, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

THE INTERPRETATION OF THE CHRISTIAN SYMBOLICS IN LITURGICAL GENRES OF THE ORTHODOX MUSIC

The article presents an analysis of Christian symbols in the genres of Orthodox liturgical music. It reveals the basic concepts and dogmas of theology, the sacred meaning of liturgical actions and singing. The author makes an attempt to structure the model of the daily circle of services

and determine the emotional tops, the basic development principles, the semantic load of each part. The article highlights the special role of liturgical hymns as a symbol of the spiritual renaissance of a man and the transition from the Old Testament attitude to the Divine enlightenment of the New Testament.

Key words: symbol, daily circle of worships, liturgical genres, liturgical hymn.

Постановка проблеми. Історично склалося так, що багате духовно-музичне надбання минулого, забуте й зникле з історії, нині набуло актуальності. Осмислити минулу епоху для продовження традицій церковно-храмового мистецтва рівною мірою мали всі композитори, виконавці, музикознавці, котрі вважали своєю метою відродження величезного культурного пласта вітчизняної духовної спадщини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню літургічних жанрів православної музики присвячено багато наукових праць, які можна поділити на три основні групи. Перші джерела — це розвідки з богослов'я та літургики (І. Дмитревський, А. Голубцов, М. Скабалланович, І. Карабінов, О. Шмеман та ін.). Іншу групу становлять дослідження, що висвітлюють проблеми богослужбового співу та його відповідності церковному Уставу, а також загальні питання духовно-музичної православної культури (В. Ундольський, І. Сахаров, В. Металлов, І. Гарднер, А. Кандинський, Т. Владишевська, Н. Гуляницька, С. Зверева, Н. Денісов, Н. Плотнікова та ін.). Третя група — це наукові праці, у яких висвітлено загальномузичні питання жанру, форми, стилю тощо (Б. Асаф'єв, В. Цуккерман, А. Сохор, І. Способін, Л. Мазель, В. Холопова, В. Медушевський та ін.).

Мета статті — розглянути літургічні жанри православної музики в контексті розкриття символічності богослужбових дій та піснеспівів, проаналізувати символіку християнського віровчення, яке відображається у Всеношній та Літургії православного зразка.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед численних жанрів духовної музики в сучасній композиторській і виконавській практиці особливе місце посідають циклічні, складні (згідно з О. Соколовим), крупні (згідно з Н. Гуляницькою) літургійні жанри — Всеношна й Літургія, які входять у добове коло богослужінь.

Власне богослужбові кола — це певна послідовність богослужінь і молитов, що повторюється. Добове коло, тобто послідовність богослужінь одного дня, розпочинається ввечері (за прикладом пророка Мойсея, котрий, описуючи сотворіння Богом світу, починає «день» з вечора) та складається з таких частин: дев'ятий Час, на якому згадується смерть Ісуса Христа на хресті; вечірня, що символізує подяку Богові за прожитий день; повечір'я, яке складається з багатьох

молитов, у яких віряни просять у Бога відпущення гріхів та спокою душі й тілу в нічний час; полуношна, яка справляється опівночі як нагадування про нічну молитву Ісуса Христа в Гефсиманському саду; утрєня, що символізує подяку Богові за минулу ніч; перший Час — освячує молитвою день; третій Час, коли згадується сходження Святого Духа на апостолів; шостий Час — згадують розп'яття Ісуса Христа, Літургія, яка є найголовнішою, центральною частиною богослужіння, на ній згадується все земне життя Спасителя та здійснюється Таїнство святого Причастя, установлене Самим Спасителем на Таємній вечері.

Усі ці служби в давніх монастирях відбувалися окремо, у відповідний час. У подальшому, для зручності вірян, їх об'єднали. Напередодні великих свят та Неділі відбувається Богослужіння, коли поєднуються дев'ятий Час, вечірня, утрєня й перший Час. Таке Богослужіння називається Всеношним бдінням (Всеношна): у давніх християн воно тривало всю ніч. Слово «бдіння» в буквальному сенсі означає «неспання».

Всеношна — це богослужіння, що складається з трьох незмінних частин, пов'язаних у певній послідовності. Окремі піснеспіви служби поєднані в так звані малі цикли: велику вечерню з літєю, утрєню та перший Час.

Як відомо, історія Літургії як богослужіння починається ще з часів Таємної Вечері, коли сам Христос перший раз причастив своїх учнів, показавши їм безкровну жертву (таїнство Євхаристії). «И когда они ели, Иисус взял хлеб и, благословив, преломил и, раздавая ученикам, сказал: приимите, ядите: сие есть Тело Мое <...>» (Мф. 26:26-28).

Розглянемо структуру Літургічного дня в православній традиції детальніше.

Короткий устав Часів становить початковий заклик до молитви «Приидите, поклонимся», читання трьох псалмів (своїх для кожного часу), «Слава и Ныне», триразове «Господи, помилуй», молитва кожного з часів, Трисвяте й «Отче наш», «Господи, помилуй» 40 разів і завершальні молитви («Честнейшую херувим» та «Взбранной Воеводе»).

Структура Вечірні багатоскладова. Розпочинається служба закликом до молитви та співом священиками у вівтарі вхідного вірша «Приидите, поклонимся». Під час 103 псалма «Благослови, душе моя, Господа», що співає хор, священик кадить вівтар і храм. Після співу цього псалма закриваються Царські врата, символізуючи закриття Воріт Раю після здійснення прабатьками первородного гріха. Втративши спілкування з Богом, Адам і Єва зазнали хвороб і страждань. Каяття й молитва про допомогу супроводжували труднощі та скорботи їх земного життя. І подібно до них, Церква молить Бога про

прощення — вимовляється Велика Єктенія — одна з важливих складових служби — прохання про мир, благополуччя, близьких і правителів. Вони обрамляють такі піснеспіви, як «Блажен муж» і «Сподоби, Господи». Вхід священників з кадилом на амвон під час співу «Свете Тихий» символізує сходження на землю Сина Божого для порятунку людей. Центральним моментом Вечірні є Літія — особливе моління про благо у світі. Під час її чинопослідування священники та служителі стоять у притворі храму, позаду пастви, знаменуючи смиренність перед Богом. Ніби зображуючи Адама, вигнаного з Раю, або блудного сина, котрий пішов від батька на чужину, вони виходять з вівтаря і встають для молитви в притворі, в образі смирення митаря. Спів різних стихир виконує догматичну функцію, розкриває зміст свята або дня. Пісня Симеона «Ныне отпускаеши» завершує цикл Вечірні.

Загальна богословська думка Вечірні — порятунок людства в Старому Заповіті, за допомогою віри в грядущого Месію. Структурно-семантичний інваріант Вечірні є основою глибинного «сценарію» всього циклу Всеношної. Але цей «сценарій» парадоксальний, тому що в ньому поєднуються події Старого та Нового Заповіту як нового сценарного пласта, що є смисловою основою Утрени.

На перший погляд, у структурі Вечірні можна знайти безліч моментів зсуву часу, простору, інверсій і перестановок, які складно підпорядкувати логіці лінійного розвитку, звичного перебігу подій у часі. Але, проаналізувавши її структуру, можна знайти ключові ознаки, які визначають логіку послідовності служби. Це 103 псалом «Благослови, душе моя, Господа», «Свете Тихий» і «Сподоби, Господи». Тексти цих піснеспівів прославляють три Особи Святої Трійці — Бога-Отця (103 псалом), Бога-Сина («Свете Тихий») і Триєдиного Бога («Сподоби, Господи»). Причому славослів'я позначене різними інтонаціями та емоціями: у 103 псалмі проявляються радість творіння, краса світу, гармонія Бога й людини; «Свете Тихий» фіксує новий модус — таємничість і містеріальність ситуації Боговтілення, Благовіщення; «Сподоби, Господи» — молитва про дарування безгрішного вечора. Таким чином, можна стверджувати, що основою Вечірні є символічна структура, яка відображає догмат трієстості.

Утренья розпочинається «Малим Славослів'ям» і читанням «Шестопсалмія» — Благовістя про народження Спасителя. Єктенії, що пронизують цю частину добового кола, за своїм змістом не відрізняються від прохань на Вечірні. Однією з урочистих частин служби став Поліелей, під час якого хор співає три піснеспіви: «Хвалите имя Господне», «Ангельский собор» і «Воскресение Христово видевши». Після миропомазання пастви, яке завершує Поліелей, починається

канон, який складається з дев'яти пісень. У цьому священному поетичному творі прославляється свято або йдеться про життя святого. Завершується Утрень вигуком «Слава Тебе, показавшему нам Свет!» і співом «Великого Славословия».

Повторне відтворення ситуації Благовіщення в піснеспіві «Величит душа моя Господа» на Утрений можна сприймати як дублююче повторення ситуації «Богородице, Дево, радуйся» з Вечірні. Однак новий смисловий акцент полягає не тільки в благоговійному вшануванні Богородиці — Матері та Заступниці, як у Вечірні, а й надає їй сприйняттю зовсім іншого контексту. Ось що зазначено стосовного цього в статті серпневої мінеї в день віддання свята Успіння Богородиці: «Православное учение о тайне Воплощения указывает на более соответствующие самой природе Материнства и Сыновства отношения между Девой Марией и Спасителем, отношения взаимосвязи и взаимопроникновения. От Богоматери воспринял Бог-Слово плоть, стал причастен людям <...>. Богоматерь через Него приобщалась и Его Премудрости <...>. И очевидно, что Богоматерь в самом акте Своего Материнства причастившаяся Единородной Премудрости, также является носителем высокой имени «София», но не по природе, а по причастности» [5, с. 222].

Слід зазначити, що в завершенні Всеношної, зокрема в молитвах Першого Часу, міститься ще один момент славослів'я Диви Марії як «Взбранной воеводи», ватажка небесних воїнств. Цикл Всеношної завершується саме софійним модусом, який доповнюється новим значенням — обоженної людини (Царство Боже всередині людини). Як стверджує С. Аверинцев, «если Христос — богочеловек "по естеству", то каждый христианин потенциально есть богочеловек "по благодати", и первая в этом ряду — Дева Мария, в лице которой человеческая природа вместе с наиболее телесными своими аспектами "возносится превыше бестелесной духовности ангелов"» [1, с. 78]. Цей символ розмикає службу, готуючи сенс Літургії — Спасіння людства й обоження в момент причастя кожної людини.

Різні типи темпоральності служб Вечірні та Утрени сприяють формуванню метаконтексту обряду, у якому час має властивість прискорюватися й уповільнюватися, а простір — переходити з одного виміру в інший. Наприклад, у 103 псалмі Вечірні йдеться про створення Світу, нескінченні простори Раю та красу поки ще безгрішної Землі, а в «Богородице, Дево» відображена таємниця Боговтілення, яка наближає земний час до нової межі, нової ери. Простір при цьому стрімко звужується: від розлитого в небі, горах, землі й морських глибинах Бога (103 псалом) — до Дівочої утроби, що містить в собі Спасителя, котрого в Різдвяному піснеспіві називають «Невмістимий

Христос». Час у Вечірні, таким чином, прискорюється та наближається до певного, точно зафіксованого й історичного. Підтвердженням цього є піснеспів Симеона-Богоприємця «Ныне отпускаеши». Таким чином, наприкінці Вечірні змінюється тип темпоральності, він стає історично конкретним і локальним.

Новозавітний час починається подіями, що зумовлюють Спокутну Жертву та Друге пришестя Спасителя. Три основні піснеспіви Поліелею — «Хвалите имя Господне», «Благословен еси, Господи» і «Воскресная песнь» — утворюють центральну частину Утрени. Цікаво, що самі тексти містять вказівки на конкретне місце й час, наприклад, такі слова з гімну «Хвалите имя Господне»: «Благословен Господь от Сиона, живый во Иерусалиме <...>» або в тропарях на Непорочних: «Зело рано мирносицы течаху ко гробу Твоему рыдающия <...>». Це свідчить про конкретний історичний час та конкретні події, що відбувалися біля Гробниці Господа.

Відсутність причинно-наслідкових зв'язків, дискретності й лінійності не є фактором, що руйнує архітектоніку служби. Навпаки, відчуття кругообігу світового Вселенського часу, у якому життя з волі Божої важливіше, ніж час і простір у їх земному вимірі, континуальність та циклічність служби є відображенням надісторичності релігійного часу, адже повний богослужбовий цикл не обмежується Всеношною, він завершується Літургією, кульмінація якої — Євхаристичний канон.

Літургія, як зазначено вище, завершує добове коло та є його матеріальною вершиною. Вона ділиться на три частини, відповідно до прообразів Отця, Сина й Духа: проскомідію (від грец. «приношення»), Літургію оголошених і Літургію вірних.

Проскомідія — один з важливих етапів Літургії, під час якої відбувається приготування хліба й вина для здійснення таїнства Євхаристії. Ця частина служби позначена символікою народження, смерті, жертви. Здійснюється Проскомідія біля вівтаря на спеціальному столі — жертovníку. П'ять проскур і вино готують для перетворення їх потім на Тіло і Кров Христові. Священні сосуди — Дискос, Копіє, Лжиця і Звіздиця — символізують Небо (дискос), на яке покладається Агнець як Владика Неба, Спис (Копіє), яким був прободений розп'ятий Христос, Кліщі (Лжиця), якими Серафим узяв розпечене вугілля й торкнувся ними вуст пророка Ісаї, а також тростину з губкою, насиченою оцтом. Звіздиця означає Віфлеємську зірку та Плащаницю. Сам жертovníк на Проскомідії символізує печеру та ясла, де народився Христос. Таким чином, Народження Христа таємниче поєднується в цей момент з Його розп'яттям на Голгофі, Смертю й Воскресінням. Стрімке стиснення часу та простору, ускладнення

символіки наділенням відразу декількома смислами однієї й тієї самої речі робить Проскомідію не просто функцією приготування утварі для здійснення Таїнства, але своєрідною прелюдією, у якій показані всі основні теми Літургії.

Літургію оголошених відкриває кадіння всього храму, що починається від престолу й до нього повертається — як свідчення того, що початок і кінець усіх благ є Бог, котрий перебуває на престолі. Велика Єктенія в цей момент виконує роль Інтроїта, який закликає вірян до спільної молитви. Після вигуку починається спів літургійних антифонів, що поділяються малими ектеніями на три частини — на честь Святої Трійці. Слова перших двох антифонів («Благослови, душе моя, Господа» і «Хвали, душе моя, Господа») готують тих, хто молиться, до сприйняття піднесеного церковного вчення про Втілення Бога Слова, яке викладено в тропарі «Единородный Сыне». У цьому гімні виражена повнота піклування Бога про порятунок людського роду через пришестя у світ Сина, що передбачили старозавітні пророки, Втілення Його від Пресвятої Богородиці, розкривається таємниця порятунку людини Хресною смертю Спасителя. Усі пророцтва про Христа в молитвах Вечірні та Утрені («Блажен муж», «Свете Тихий», вірші канону) втілюються саме на Літургії. Третій антифон («Блаженны») веде людину до блаженства й досконалості духовного життя шляхом дев'яти Христових заповідей. Малий вхід священства на амвон та винесення Євангелія в цей момент — символ виходу Спасителя на проповідь.

Спів тропарів, прокимнів, алілуаріїв, читання Апостола та Євангелія — кульмінація Літургії оголошених. Саме ця частина служби дозволяє нехрещеним людям (оголошеним) стояти в основній частині храму і слухати слова християнського канону. Можливо, тому впродовж першої частини Літургії простежується догматичний характер вчення про Христа.

Літургія вірних — таємнича частина служби, у якій найзначущими є Великий вхід і Євхаристія. Великий вхід супроводжується співом Херувимської пісні, що обрамляє його з обох сторін. Здійснюючи його, священники несуть Святі Дари — чашу з вином і дискос з Агнцем. На відміну від Малого входу, Вхід зі Святими Дарами таємничий та важливий: Дари переносяться на Престол для принесення їх у жертву Богові й зображують Самого Господа Ісуса Христа, котрий вирушає на вільні страждання та смерть за гріхи людей, тому під час соборного служіння виносять ще хрест, спис і лжицю, що нагадують знаряддя страждання та смерть Спасителя. Амвон знаменує в цей час Голгофу, храм — увесь світ, за який приніс Себе в жертву Христос. Віряни уподібнюються ангельським Силам, ніби перетворюючись на

херувимів, що споглядають Божественну таємницю. Чашу й дискос вносять до вітвара та ставлять на антимінс як символ зняття тіла Спасителя з хреста й покладення Його до гробу. Царські врата й завіса закриваються, як був закритий вхід до гробниці Христа. Великим покровом, як чистою плащаницею, покриваються чаша та дискос, малі покрови символізують плат, який покривав голову Спасителя під час поховання.

Великий вхід — це й пророцтво про Друге Пришестя, коли хор співає молитву «Яко да Царя», вказуючи на стародавній звичай військового тріумфу урочисто піднімати свого полководця на щиті, який покладений на держакі копій. У церковному значенні зображується величний вхід Сина Божого, що супроводжується воїнствами Небесних Сил. Завершується спів на Великому Вході прохальною ектенією.

Під час співу Символу віри священник у вітварі підносить і опускає великий покровець (який інакше зветься повітрям) над Святими Дарами, як символ віяння Духа.

Євхаристичний канон — найважливіша, найзворушливіша, найстрашніша частина Божественної Літургії. Він наповнений складнішою символікою, порівняно з попередніми частинами служби. «Милость мира, жертву хваления» — ці слова означають, що євхаристична жертва є виявленням найбільшого милосердя Бога до людей, плодом примирення з Ним через Христа, що Благодать Святого Духа посилає від Престолу Трійці вищі духовні дари. Проголошення «Победную песнь поюще, вопиюще, взывающе, глаголюще» знаменує чотирьох таємничих істот — орла, тільця, лева й людину, які славословлять Бога. «Поющий» у молитві — це Орел, «вопиющий» — Телець, «взывающий» — Лев, «глаголющий» — людина, Господь іменується Саваофом, тобто Владикою Сил і Небесних воїнств. У цей найвищий момент Літургії поєднуються минуле, сьогодення й майбутнє: події, які здійснилися (Хрест, Воскресіння, Вознесіння), що здійснюються зараз (Сидіння Христа «одесную» Отця) і мають відбутися (Друге Пришестя).

Під час вигуку «Твоя от Твоих Тебе приносяще от всех и за вся» священник здійснює руки вгору, а диякон творить хресне знамення, цілує престол, кланяється священникові й бере правою рукою дискос, а лівою рукою потир і підносить їх над престолом, при цьому права рука хрестоподібно лежить на лівій. Цей древній чин приношення знаменує піднесення Христа на Хрест. Співом «Достойно есть» прославляється Богородиця, котру вважають вищою від святих і ангельських чинів. Її материнське заступництво перед Богом за людський рід настільки потужне, що Вона шанується не просто як Помічниця в нашому спасінні, а як Заступниця перед Сином.

На Євхаристії — перед появою Спасителя народу у Святих Тайнах, перед причастям Тіла та Крові — молитва до Отця Небесного («Отче наш») має особливе значення. У євангельській притчі блудний син повернувся до батька з каяттям і смиренням, і батько, радіючи його поверненню, влаштував бенкет. Так і Бог скликає всіх вірян на Євхаристію, під час якої вони позбавляються гріха й отримують любов. Спів молитви до Отця Небесного — це прохання удостоїти вірян причастя Хліба насущного, тобто Тіла та Крові Христової.

Причастя є метою самого Таїнства Євхаристії. Перетворення хліба та вина на Тіло й Кров відбувається заради поєднання людини з Богом і Церквою. Освячення, просвіта та обоження християнин отримує тоді, коли приступає до Святого Причастя з розумінням святості й величчя Таїнства, бажанням брати участь у ньому, усвідомленням власної негідності, благоговінням, удячністю Богові за порятунок та з'єднання з Христом. Безсумнівно, у православній традиції Причастя — апофеоз величезного богослужіння добового кола, у якому Вечірня та Утрень виконують функцію підготовки, проходження шляху перед поєднанням з Богом.

Православний цикл богослужіння вибудовується за моделлю безперервного сходження до вищої кульмінації — Літургії. Ця модель може бути осмислена як Лествиця — сутність духовного походження, що містить ідею рятівних ступенів сходження до святості, «пошуків абсолютного добра» (згідно з В. Лосським) [4, с. 6]. Ідея поступового сходження семантично обґрунтована в самому обряді, зокрема в розділі Всеношної, що містить сенс переходу від Старозавітного часу до Новозавітного літочислення й порятунку людства завдяки вірі в грядущого Месію.

Модель Лествиці, яка становить основу православного обряду, зумовлює висхідну градацію духовного стану тих, хто молиться. Так, основою Вечірні є історія про красу створеного Богом світу й «розлитості» в ньому благодаті, первородний гріх та бажання спокути. Утрень виконує роль початку дня як початку земного життя Христа й нового життя в Бозі. Всеношна «тужить», прагне до наступного ступеня історії — Літургії, коли під час Причастя відбувається єднання Творця і творіння. Три основні частини добового циклу — Вечірня, Утрень та Літургія — знаменують три Особи Святої Трійці: Вечірня — Отця, Утрень — Сина, Літургія — Святого Духа. Саме троїстість не дозволяє розділити службу на окремі жанри, оскільки втрачиться сенс Всеношного бдіння та Літургії як божественних форм взаємодії Творця й людини, людини та світу.

Проте музичне втілення догматів композитори розглядають по-різному, тому це питання потребує детальнішого дослідження.

Список використаних джерел

1. Аверинцев С. С. София-Логос / С. С. Аверинцев. — Киев : Дух и Литера, 2000. — 912 с.
2. Бобров П. Краткое изъяснение Божественной литургии и наставление с какими мыслями и чувствами стоять при совершении литургии / П. Бобров. — СПб., 1867. — 35 с.
3. Гоголь Н. В. Размышления о Божественной Литургии / Н. В. Гоголь. — М. : Паломник, 1990. — 76 с
4. Лосский В. Н. Очерк мистического богословия Восточной церкви. Догматическое богословие / В. Н. Лосский. — М. : Изд-во Свято-Троицкой Сергиевой Лавры, 2002. — 568 с.
5. Минея. Август. — М. : Синодальная типография, 1741. — 380 с.
6. Скабалланович М. Толковый типикон. Вып. 3 / М. Скабалланович. — М. : Паломник, 1995. — 78 с.
7. Соколов М. Вечный Ренессанс. Лекции о морфологии культуры Возрождения / М. Соколов. — М. : Прогресс-Традиция, 1999. — 424 с.

References

1. 1. Averintsev S. S. Sofiya-Logos / S. S. Averintsev. — Kyiv : Dukh i Litera, 2000. — 912 s.
2. Bobrov P. Kratkoye izyasneniye Bozhestvennoy liturgii i nastavleniye s kakimi myslyami i chuvstvami stoyat pri sovershenii liturgii / P. Bobrov. — SPb., 1867. — 35 s.
3. Gogol N. V. Razmyshleniya o Bozhestvennoy Liturgii / N. V. Gogol. — M. : Palomnik, 1990. — 76 s
4. Losskiy V. N. Ocherk misticheskogo bogosloviya Vostochnoy tserkvi. Dogmaticheskoye bogosloviye / V.N. Losskiy. — M. : Izd-vo Svyato-Troitskoy Sergiyevoy Lavry, 2002. — 568 s.
5. Mineya. Avgust. — M. : Sinodalnaya tipografiya, 1741. — 380 s.
6. Skaballanovich M. Tolkovyy tipikon. Vyp. 3 / M. Skaballanovich. — M. : Palomnik, 1995. — 78 s.
7. Sokolov M. Vechnyy Rennsans. Lektsii o morfologii kultury Vozrozhdeniya / M. Sokolov. — M. : Progress-Traditsiya, 1999. — 424 s.

■ UDC 783.2:271.2]:27-283.3

Voskoboinikova V. V., lecturer, postgraduate student, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv
cantabile9@rambler.ru
orcid.org/0000-0002-6926-2303

THE INTERPRETATION OF THE CHRISTIAN SYMBOLICS IN LITURGICAL GENRES OF THE ORTHODOX MUSIC

The aim of this article is to consider the liturgical genres of the Orthodox music in the context of the symbolism of liturgical acts and hymns. The

article presents an analysis of Christian symbols in the genres of Orthodox liturgical music.

Research methodology. A lot of scientific works are concerned with the study of the liturgical genres of the Orthodox music. They can be divided into three main groups: the works on liturgy and theology (I. Dmitrevsky, A. Golubtsov, M. Scaballanovich, I. Karabenov, O. Schmemann); the works that cover common issues of liturgical music, its history and theory (I. Sakharov, I. Gardner, A. Kandinsky, T. Vladyshevska, N. Hulyanytska, N. Denisov, N. Plotnikov, etc.); the works that highlight the general music and theoretical issues of genre, form, style, etc. (B. Asafiev, V. Zukerman, A. Sokhor, I. Sposobin, L. Mazel, V. Kholopova, V. Medushevsky, E. Nazaikinsky).

Results. The paper highlights the issues of church singing in musicology. Vigil and Liturgy are the main cyclical genres of the sacred music. They occupy a leading place in contemporary compositional and performing practice. These cycles are the main forms of Orthodox worship and are included in the daily liturgical circle.

At the present development stage of the choral art, the issues of genre transformations become relevant. The genre is interpreted as a form of the existence of music in the society, as a way of perceiving art by personality. The article highlights the special role of liturgical hymns as a symbol of the spiritual renaissance of a man and the transition from the Old Testament attitude to the Divine enlightenment of the New Testament. Liturgy is the most important part of worship. Liturgy also consists of three parts. The three-part worship is a symbol of the Holy Trinity. It symbolizes the three hypostases of God — the Father, the Son and the Holy Spirit.

Novelty. The author makes an attempt to structure the model of the daily circle of services and determine the emotional tops, the basic development principles, the semantic load of each part.

The practical significance. The Orthodox cycle of divine services is based on the model of continuous ascent to the semantic summit. This model can be compared with going up the stairs. This ladder is the basis of the Orthodox rite and symbolizes the spiritual growth of the person and the search for the ways to God.

Key words: symbol, daily circle of worships, liturgical genres, liturgical hymn.

Надійшла до редколегії 15.04.2017 р.